

- viden i fællesskab

2020

Privat og professionel etik i det pædagogiske arbejde

Alle pædagoger kender til selvbestemmelsesretten, altså en borgers ret til at bestemme over sit eget liv. I etikken taler man om autonomiprincippet, der kan sidestilles med retten til selvbestemmelse, og selvom etik som filosofisk disciplin ikke nødvendigvis fylder meget i den pædagogiske dagligdag rundt omkring på landets institutioner, så er anvendt etik ofte at finde som samtalemne i forskellige pædagogiske sammenhænge. Ordet etik erstattes ofte af ord som værdier og normer, men grundlæggende handler det om, hvilket etisk ståsted man vælger at tage i en given situation.

Af Trine Lilliendahl Hansen, specialpædagogisk konsulent i VISS, og Søren Lytzau, udviklingskonsulent i VISS

For at blive klogere på etikens vilkår i den pædagogiske praksis har vi inviteret tre ansatte fra Bavnebjerg Bo- og Aktivitetscenter, Landsbyen Sølund, til en kop kaffe og en samtale om etik i det pædagogiske arbejde. De tre er:

- Gitte Grill Hansen, faglig leder
- Yvonne Christensen, socialpædagog
- Tommy Haubjerg Madsen, assisterende leder

Tanker om etik i pædagogisk arbejde

Yvonne lægger ud og beskriver, hvordan etik i hendes professionelle arbejde er ”en meget smal sti”, som hun følger. Gitte er enig i dette billede på etik og supplerer med, at ”der er en etikens sti, og nogle gange kommer vi ud til kanten af noget, hvor der skal være en rettesnor for, hvordan vi kommer videre”. Etik bliver således noget, som kommer i spil, når vi bliver udfordret pædagogisk. Som et eksempel på dette nævner Gitte retten til selvbestemmelse og giver følgende bud på etiske dilemmaer i relation til selvbestemmelsesretten:

- Må man som borger helt selv bestemme, hvilken kæreste man vil have?
- Er der nogen, som har en mening om, hvad man bruger sine penge på, og hvor mange man bruger?

”Etikken byder os, hvilken ramme vi kan agere inden for, og hvilke muligheder vi har i den pædagogiske indsats”, siger Gitte og følges op af Yvonne, som beskriver, at noget af det, der ofte fylder i hverdagen, er dilemmaer omkring mad. Særligt hvilken slags mad borgeren spiser og hvor meget af den er et stort etisk dilemma. ”Vi skal sørge for at de (borgerne, red.) lever et godt og sundt liv på den ene side, men på den anden side vil de spise en masse kage og slik”, siger Yvonne.

Tommy tilføjer, at ”vores private (opfattelse af etik, red.) let kommer ind over”, og henviser her til, at han har oplevet pædagoger, som giver udtryk for, at borgerne ikke skal have så meget mad, med henvisning til deres sundhed. ”Men hvor går grænsen for, at de (borgerne, red.) for eksempel er blevet så kraftige, at de er til fare for sig selv”, spørger Tommy, der ikke er i tvivl om, at det er en stor udfordring at kunne være i den modsætning, som der kan være mellem den private og professionelle etik. ”Jeg tænker i bund og grund, at borgerene skal have lov til at bestemme det, de vil”, siger Tommy, da konsekvensen i modsat fald kan være en ulovlig magtanvendelse.

Vigtigheden af fælles faglig forståelse

Den fælles faglige forståelse er vigtig for dem alle tre, men også at der plads til refleksion, da dette ofte er forudsætningen for at kunne træffe de rigtige valg.

”Vi udfordres af borgernes adfærd, fordi vi mister kontrol”, siger Gitte, og dette kontroltab har en skyggeside i forhold til etik. ”Vi har som mennesker hele tiden behov for at vide, hvor grænserne er”, fortsætter hun og henviser til den tidligere omtalte smalle sti, hvor etikken bliver vigtig, for at vi ikke træder ud over kanten.

Hun understreger, at det er naturligt, at vi så at sige snubler i etikken, men at den fælles faglige forståelse er vigtig i den sammenhæng. Det kræver dog også evner og kompetencer hos medarbejderne. ”Min oplevelse som leder er, at det kan være svært det med etik, hvis man ikke har de rigtige redskaber”, siger Gitte. Med redskaber mener Gitte uddannelse og vilje samt tid og rum.

Desuden kan det ofte være nødvendigt at spejle sig i andre, hvor denne spejling udgør en form for mesterlære. ”Man skal blive ved med at øve sig, og man bliver aldrig færdig”, siger Gitte. Særligt mødet med nye borgere kan give anledning til forstyrrelser af medarbejdernes etiske kompas, så uanset hvor meget man prøver at holde sig på midten af den fiktive etiske sti, så vil man jævnligt blive udfordret på både sin private og professionelle etik.

Yvonne beskriver, hvordan etik er værdier og normer, som er formet af vores liv. Dermed sætter hun, ligesom Tommy, fokus på dilemmaet mellem privat og professionel etik, der fylder en del i de etiske refleksioner på arbejdspladsen. ”Som professionel er jeg ansat til at varetage omsorgen for en borger”, siger hun og fortsætter med, at ”det kræver, at vi er fælles om ansvaret”. Den private etik må med andre ord ikke stå i vejen for den professionelle etik, og dette kræver at alle kender deres ansvar.

Det pædagogiske arbejde fordrer ofte, at man skal turde at være sårbar og turde at arbejde risikovilligt, da det, der virkede i går, måske slet ikke virker i dag. Yvonne supplerer med, at ”det er god faglighed at turde vise sine svage sider. Det er der, at man skal undre sig sammen”. Det handler om sammen at finde den rette vej og ikke være bange for at udfordre kultur og normer, selvom det måske kan støde mod vores personlige grænser.

Gitte fortsætter, ”jeg vil hellere tale om, at vi er fagligt begrænsede. Der er ikke noget galt i at støde sig på kanten, men der er noget galt, hvis man ikke erkender, at der er behov for refleksion og hjælp”.

Gitte taler her om, at man som medarbejder kan stå i situationer, hvor man bevæger sig på kanten af, hvad der er etisk rigtigt, men at det er væsentligt, at man forholder sig til dette, hvis man skal kunne agere etisk og moralsk ansvarligt i lignende situationer senere.

Etisk platform

Under snakken om etik drejer Gitte samtalen ind på, at der er behov for en etisk platform, og dette bakkes op af Tommy, som siger, at ”viden om borgeren gør, at vi skal håndtere borgerens ønsker ud fra en etisk overvejelse”. Gitte pointerer, at ”man skal favne det hele menneske. Det er også en del af etikken”. Samtidig påpeger hun, at der kan være forskel på de etiske værdier hos de professionelle, som i dette tilfælde er pædagogerne, og på de pårørendes etik.

Der opstår således en splittelse mellem de professionelle, der vægter retten til selvbestemmelse højt, og de pårørende, som kan have svært ved at acceptere, at deres barn er blevet voksent, med alt hvad der hører til det.

Som professionel kan man naturligvis godt sætte sig ind i det dilemma, men det er væsentligt at minde sig selv om, er der er forskel på privat og professionel etik. Tommy uddyber denne forskel og siger, at ”som fagperson skal vi ikke være os selv, men vi skal bruge os selv”. Yvonne er enig og tilføjer, at ”etikken skal fagligt reflekteres igen og igen”.

Gitte understreger, at ”det er vigtigt i vores arbejde, at vi anerkender, at vi fejler”. Samtidig mener hun, at etikken ikke nødvendigvis er en målestok for kvaliteten i det pædagogiske arbejde, da den ikke kan stå alene, men også kræver faglighed. Hun slutter af med at sige, at vi hele tiden skal genopfinde vores praksis – og dermed også den etiske grænse.

FAKTABOKS

Etik på arbejdspladsen

Gode idéer til at arbejde med etik på arbejdspladsen:

- Etik som fast emne på fællesmøder
- Dilemmaer på dagsordenen (seksualitet, selvbestemmelse, konflikt mellem privat og professionel etik, ...)
- Fælles forståelse af etik
- Etisk ordbog med de væsentligste begreber og termer, som benyttes på arbejdspladsen

Kilde:

Artikel baseret på interview af Gitte Grill Hansen, faglig leder, Yvonne Christensen, socialpædagog, og Tommy Haubjerg Madsen, assisterende leder, alle ansat hos Bavnebjerg Bo- og Aktivitetscenter, Landsbyen Sølund, udført ved Søren Lytze og Trine Lilliendal Hansen, begge ansat i VISS, Videnscenter Sølund Skanderborg